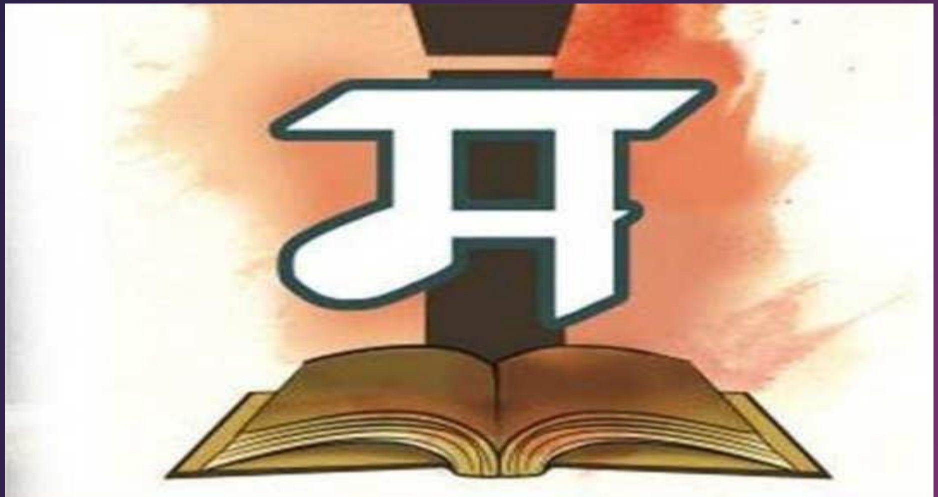

मराठी भाषा आणि वाचन संस्कृती

- प्रा. डॉ. प्रदीप पाटील

सहा. प्राध्यापक, विवेकानंद कॉलेज, कोल्हापूर (स्वायत्त)

संपर्क - ९७६३२४३०१७

मराठी भाषेचे महत्त्व

मराठी भाषेचे महत्त्व

- महाराष्ट्रात १३ कोटी लोकांची मातृभाषा मराठी आहे.
- जगात ७२ देशांमध्ये मराठी भाषिक आढळतात.
- जगात वीस हजार भाषा प्रचलित आहेत. सर्वाधिक बोलल्या जाणाऱ्या भाषांच्या क्रमवारीत मराठी भाषेचा १० वा क्रमांक आहे.
- देशात ७५६ भाषा आहेत. त्यापैकी सर्वाधिक बोलल्या जाणाऱ्या भाषांच्या क्रमवारीत मराठीचा तिसरा क्रमांक आहे.

मराठी भाषेचे महत्त्व

- महाराष्ट्राबाहेर आंध्रप्रदेश, कर्नाटक, गोवा, मध्यप्रदेश, उत्तरप्रदेश आणि छत्तीसगड या सहा राज्यात मराठी शिकविली आणि बोलली जाते.
- मराठी ही वैज्ञानिक भाषा आहे. मराठीतील कंठव्य, तालव्य, मूर्धन्य, दंतव्य आणि ओष्ठ्य हे उच्चार वैज्ञानिक पद्धतीने येतात.
- आपली मराठी भाषा सगळ्यात श्रीमंत भाषा आहे. कारण मराठी सारखे व्याकरण कोणत्याच भाषेचे नाही. मराठीतील स्वर (१४) आणि व्यंजनांची (४१) संख्या सगळ्यात जास्त आहे.

मराठी भाषेची सुरुवात

- मराठीतील पहिला लिखित शब्द – साम्राज्य (८ व्या शतकात)
- पहिले वाक्य – श्री चामुंडराये करवियले, श्री रामराये सुत्ताले करवियले (९ वे शतक)
- पहिला ग्रंथ – विवेकसिंधू – मुकुंदराज (११ वे शतक)
- पहिला चरित्र ग्रंथ – लीळाचरित्र – म्हाईमभट (११ वे शतक)
- पहिली कादंबरी – यमुनापर्यटन – बाबा पद्मनजी (१८ वे शतक)

मराठी साहित्य

- ज्ञानाचा प्रकाश पसरविणारे संत ज्ञानदेव,
- समाजकल्याणासाठी सतत श्रमंती करणारे संत नामदेव,
- इंद्रायणीच्या काठावर अमृत फुलविणारे संत तुकाराम,
- रामायण, महाभारताची ओळख करून देणारे संत एकनाथ
- सौंदर्याचा आविष्कार करणारे पंडिती वाड्मय
- पेशवे काळात बहरास आलेले शाहिरी वाड्मय
- ‘माझ्या मराठी मातीचा लावा ललाटास टिळा’ असे म्हणणारे कुसुमाग्रज

मराठी साहित्य

- वि. स. खांडेकर - ययाती
- विंदा करंदीकर - स्वेदगंगा
- नामदेव ढसाळ - गोलपिठा
- शिवाजी सावंत - मृत्युंजय
- भालचंद्र नेमाडे - कोसला
- रंगनाथ पठारे – सातपाटील कुलवृत्तांत
- शाम मनोहर – शीतयुद्ध सदानंद
- राजन गवस – भंडारभोग
- कृष्णात खोत – झड-झिंबड
- किरण गुरव - श्रीलिपी
- सुशील धसकटे - जोहार
- प्रवीण बांदेकर – उजव्या सोंडेच्या बाहुल्या
- अजय कांडर – आवानओल
- समर खडस – बकऱ्याची बॉडी

वाचनाचे महत्त्व

- वाचन हे व्यक्तिमत्त्व विकासातील महत्त्वाचे कौशल्य.
- घरात हजारो रु. किमतीच्या सोफा, टी. व्ही., फ्रीज, इतर अन्य भौतिक सुविधा असतात, परंतु पुस्तके शोधूनही मिळत नाहीत हे दुर्दैव आहे.
- आज प्रत्येक घरात देवघर असतं, पण पुस्तकांच्या कपाटाला जागा नसते. त्यामुळे प्रत्येक घरात ग्रंथघर असायलाच पाहिजे.

वाचनाचे महत्त्व

- डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांनी स्वत:ला राहायला घर नसताना खास पुस्तकांसाठी घर बांधले.
- रीडर्स हेच लीडर्स असतात. उदा. महात्मा गांधी, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, यशवंतराव चव्हाण
- आपल्या देशात देवळात जाणाऱ्या माणसांच्या रांगा ज्यावेळी ग्रंथालयाकडे वळतील तेव्हाच भारत खऱ्या अर्थाने महासत्ता होईल.

वाचनाचे फायदे

- ज्ञानवृद्धी – वर्तमान पत्रे, नियतकालिके, साहित्य. उदा. मेमरी कार्ड, अमेरिका
- सकारात्मकता वाढते – उदा. रॉन्डा बर्न : द सिक्रेट, सिकंदर राजा
- योग्य-अयोग्यची समज – उदा. कोबाड गांधी : फ्रॅक्चर्ड फ्रीडम
- शब्दकोश वाढतो. उदा. झड-झिंबड, उचल्या, प्रेषित

वाचनाचे फायदे

- आत्मविश्वास वाढतो. उदा. मन मै विश्वास : विश्वास पाटील
- संवाद कौशल्यात वाढ. उदा. ५ मिनिटं बोलण्यासाठी किमान १० तास वाचन
- हजरजबाबीपणा वाढतो. उदा. पु. ल. देशपांडे
- सर्वांगीण विकास. उदा. स्वामी विवेकानंद

पुस्तके वाचण्याचे फायदे
ज्ञानवृध्दी
खरा मित्र
बुद्धी विकास
माहितीचा साठा
स्मरणशक्ती
चालू घडामोडी
सकारात्मक विचार
मेंदू सक्षम बनतो
योग्य अयोग्य समज
सर्वांगीण विकास
शब्दकोश वाढतो
चांगले संस्कार
चांगले आकलन
मार्मिकता
भावनिक विकास
समजूतदारपणा
समयसूचकता
प्रस्फुर्त वाणी
आत्मविश्वास
हजरजबाबीपणा
सावधपणा
भाषाभ्यास
मेंदूला व्यायाम
सारासार विचार
एकाग्रता वाढते
संयम शिकतो
कल्पकता वाढते
विचारकौशल्य
व्यक्तिमत्व विकास
संवादकौशल्य
छंदाची जोपासना
वाक्चातुर्य वाढते
ताण तणाव कमी
वेळेचा सदुपयोग
एकलकोंडेपणा घालवतात
कोणत्याही क्षेत्रात यश मिळविण्यासाठी

समारोप

दगड झालो तर सहयाद्रीचा होईन,

माती झालो तर महाराष्ट्राची होईन,

तलवार झालो तर भवानी मातेची होईन,

आणि पुन्हा मानव जन्म मिळाला तर मराठीच होईन

आणि पुन्हा मानव जन्म मिळाला तर मराठीच होईन...

धन्यवाद